

дарунком долі чи, тим більше, виявом щедрості Сталіна і керованої ним ВКП (б) або – як варіант – «братнього російського народу». За своє Возз'єднання Україна заплатила велику і криваву ціну. Українською кров'ю, металом, вугіллям, зерном оплачені не лише існуючі кордони України, але й російські Калінінград, Південний Сахалін, Курили. Ними оплачено звільнення Європи, зокрема й Польщі, від коричневої гітлерівської чуми. Ними – частково – оплачені й «історичні» кордони РП на півночі та на заході. Ми – квити.

Список літератури: 1. Василенко В. Доповідь на Третньому Пленарному засіданні Першого Всесвітнього конгресу українських юристів // Перший Світовий конгрес українських юристів 18–23 жовтня 1992 р. Матеріали і документи. К., 1994. 2. Директивы КПСС и Советского правительства по хозяйственным вопросам. 1917–1957 годы. Сб. документов, т. 2. 1929–1945 годы. М., 1957; Законодательные и административно-правовые акты военного времени с 22 марта 1942 г. по 1 мая 1943 г. М., 1948. 3. Hazard J., Shapiro I., Maggs P. The Soviet Legal System. Contemporary Documentation and Historical Commentary. Dobbs Ferry, New York: Oceana Publications, 1969. 4. Кульчицький В. С., Тищик Б. Й. Історія держави і права України: Навчальний посібник. К., 2001. 5. Косик В. Україна під час Другої світової війни 1938–1945. Київ – Париж – Н(ь)ю Йорк – Торонто, 1992. 6. Aspaturian Vernon. The Union Republics in Soviet Diplomacy. A Study of Soviet Federalism in the Service of Soviet Foreign Policy. – Geneva – Paris: Librairie E. Droz & Librairie Minard, 1960. 7. Сергійчук В. Трагедія Українців в Польщі. Тернопіль, 1997. 8. Радянська Україна. 1944. 25 березня. 9. Цит. за: Стеттиниус Э. «Аргонавт» // От «Барбароссы» до «Терминала». Взгляд с Запада. М., 1988. 10. Nussbaum Arthur. A Concise History of the Law of Nations. New York: The Macmillan Co, 1947. 11. Corbett Percy. Short Study of International Law. – Garden City, New York: Doubleday & Co, Inc., 1955. 12. Українська РСР на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів 1944 – 1961 рр.). К., 1963. 13. Українська РСР на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів 1944–1961 рр. К., 1963. 14. Радянська Україна. 1945. 3 червня. 15. Українська РСР у міжнародних відносинах. Міжнародні договори, конвенції, угоди та інші документи, які складені за участю Української РСР, або до яких вона приєдналася (1945–1957). К., 1959. 16. Тункин Г. И. Право и сила в международной системе. М., 1983. 17. Glahn G. Law Among Nations. An Introduction to Public International Law. – New York – London: The Macmillan Co; Collier Macmillan Limited, 1981. 18. Gould Wesley L. An Introduction to International Law. – New York: Harper & Brothers Publishers, 1957. 19. Советское государство и право. 1991. № 5. 20. Макачук В. С. Основи римського приватного права. К., 2003.

Надійшла до редколегії 02.03.04

К.М. Рудой

АДАПТАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

У рамках адаптації національного законодавства України до законодавства Європейського Союзу урядом нашої країни прийнято низку нормативно-правових актів, які регламентують співробітництво України з Європейським Союзом (ЄС) у сфері правоохоронної діяльності. Безпосередньо співробітництво у сфері юстиції та внутрішніх справ ґрунтується на положеннях Угоди про партнерство і співробітництво [1, с.3]. Стратегія та Програма інтеграції України до ЄС, а також Спільна стратегія ЄС щодо

України, схвалена на Гельсінському Самміті Європейської Ради у грудні 1999 р., відкрили додаткові можливості для розвитку співробітництва у цій галузі [2–3].

Але на сьогодні увага науковців у більшості випадків сконцентрована на розвитку співробітництва України з ЄС у сфері економічних та ринкових відносин, міграційної та візової політики [4; 5; 6; 7]. Викладене свідчить про те, що вкрай необхідними є фундаментальні та прикладні дослідження у правоохоронній сфері протидії злочинним проявам в Україні та державах-членах ЄС, наукові експертизи і консультації в галузі нормативного регулювання цієї сфери, видання наукової продукції монографічного, довідкового, науково-практичного, навчально-методичного плану, підготовка висококваліфікованих юристів-науковців тощо.

Інституційну основу співробітництва України з ЄС становить Підкомітет з питань митниці, транскордонного співробітництва, боротьби з нелегальною міграцією, організованою злочинністю, «відмиванням» грошей та наркобізнесом Комітету з питань співробітництва між Україною та Європейськими Співтовариствами (Європейським Союзом), який утворено відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС [7, с.112].

12 грудня 2001 р. на спільному засіданні Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС ухвалено План дій ЄС у галузі юстиції та внутрішніх справ в Україні. У практиці ЄС це перший прецедент співробітництва з країною-не членом ЄС на основі спільного планового документа.

Цим документом, що узагальнює досвід співробітництва за попередні роки, передбачається здійснення конкретних заходів у наступних сферах:

- міграції та надання притулку;
- прикордонного співробітництва та візової політики;
- боротьби з організованою злочинністю, тероризмом;
- судочинства та співробітництва в правоохоронній сфері;
- реформи судової влади в Україні тощо.

Виконання Плану дій розраховане на період до 2005 року та здійснюється відповідно до Плану-графіка, який щорічно опрацьовується Сторонами [7, 114].

18 червня 2002 р. рішенням Підкомітету було ухвалено План-графік імплементації плану дій на 2002 рік. Так, згідно з цим Планом-графіком Україна отримає практичну допомогу, зокрема в облаштуванні державного кордону за європейськими стандартами, в розбудові системи боротьби з відмиванням коштів, отриманих незаконним шляхом. Проведення спільних заходів передбачається за рахунок програм технічної допомоги ЄС. Зокрема, укріпленню українсько-російської дільниці кордону сприяла значна фінансова допомога Міністерства внутрішніх справ Німеччини у 2001 р., в результаті цього кількість нелегальних мігрантів через кордон України зменшилась майже втричі. Також заплановано проведення спільних операцій спеціальних органів України, країн-членів ЄС та кандидатів на вступ до ЄС у сферах боротьби з тероризмом, організованою злочинністю, поширенням наркотиків, торгівлею людьми та нелегальною міграцією. Продо-

вжується діалог між Україною та ЄС з візових процедур і поступового переходу на безвізовий режим поїздок громадян України та ЄС.

11 листопада 2002 р. вперше у Брюсселі відбулася зустріч «Україна – Трійка ЄС» з питань юстиції та внутрішніх справ та рівні міністрів, що стало важливою віхою подальшого розвитку партнерства відносин у цій сфері.

Членами Української частини підкомітету з питань митниці, транскордонного співробітництва, боротьби з нелегальною міграцією, організованою злочинністю, «відмиванням» грошей та наркобізнесом проводиться робота з імплементації Плану дій ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ в Україні. Попередні результати аналізу стану цієї роботи зокрема показали, що з 43 заходів, що підлягають започаткуванню у 2002 році, розпочато роботу з виконання 31, а з 37 заходів, запланованих на 2003 рік, вже розпочато 8.

Необхідно також зазначити, що у межах членства в ЄС створена мережа Європолу, яка аналогічна мережі Інтерполу. З червня 1993 року діє європейський відділ наркотиків EDU, антишахрайський відділ (з 1994 р.), програма з регулювання міграції «STOP» та «SHERLOCK» (з 1997 р.). Конвенція по Європолу була ратифікована усіма державами-членами ЄС та набрала чинності з 1 жовтня 1998 року [8, с.28].

Мандат Європолу охоплює наступні сфери діяльності: незаконну торгівлю наркотиками; підпільні імміграційні мережі; незаконну торгівлю автомобілями; торгівлю людьми; фальсифікацію (підробку) грошей та розрахункових документів; незаконну торгівлю радіоактивними та ядерними матеріалами; тероризм та незаконні операції з «відмивання» грошей, пов'язаних зі вказаними видами злочинів.

Європол сприяє у правоохоронній діяльності держав-членів ЄС шляхом: надання допомоги в обміні даними; забезпечення оперативними аналітичними даними для підтримки операцій держав, стратегічних докладів та аналізів злочинності на базі інформації та оперативних розвідданих, які представлені державами, а також отримані самим Європолом чи з інших джерел; забезпечення експертиз та технічної підтримки розслідувань та здійснених операцій, що проводилися правоохоронними органами держав під керівництвом та юридичною відповідальністю держав-членів Угоди, які виконували операцію.

Крім того, Європол активно сприяє ознайомленню з даними аналізів злочинності та узгодженню слідчої практики у відношенні організованої злочинності на рівні ЄС [9, с.20–21].

Якщо врахувати, що у лютому 2002 р. у журналі *Jane's Intelligence Review* опублікована стаття, в якій розглядаються питання виходу української мафії на міжнародну арену, можна прийти висновку, що сьогодні правоохоронним органам України вкрай необхідна взаємодія з правоохоронними органами держав-членів ЄС з проблем контрабанди зброї, контрабанди наркотиків, контрабанди людьми у сфері нелегальної міграції, «відмивання» грошей та й в інших сферах [10, с.26–28]. Потрібне стратегічне планування співробітництва національних правоохоронних структур внутрішніх справ та юстиції з Європолом, що надасть можливість отримання необхідного інформаційного забезпечення, вивчення передового досвіду та прак-

тики розслідування окремих видів злочинів, врегулювання міжнародних відносин у сфері отримання необхідних оперативних даних та матеріалів, а також участі спеціалістів-фахівців та експертів правоохоронних органів України в операціях по розслідуванню аналогічних злочинів на території держав-членів ЄС.

І, нарешті, Брюссельська декларація Ради ЄС, прийнята на Європейській конференції з попередження та боротьби з торгівлею людьми (вересень 2002р.). У конференції взяли участь країни-члени ЄС, країни-кандидати в члени в ЄС, такі сусідні держави як Росія, Україна, нові держави та країни-учасниці Процесу стабілізації та асоціації, а також США, Канада, Китай, представники регіонів, міжнародні організації та ін. На конференції була здійснена спроба проаналізувати існуючі інституції торгівлі людьми з урахуванням вимог європейської політики у відповідь на виклик, який загрожує підірвати спільні фундаментальні цінності, створюючи ризик для повноцінної реалізації прав у сфері свободи, безпеки та справедливості. Було поставлено завдання дати однозначну відповідь на виклик з боку міжнародного злочинного феномена з усіма впливаючими з цього аспектами, а також запропонувати його вичерпне вирішення на національному, європейському та міжнародному рівнях, працюючи спільно для досягнення всебічної, багатопредметної та ефективної скоординованої політики, яка включала б усі зацікавлені сторони та напрямки.

Конференція визначила, що така однозначна політика має, враховуючи стандарти прав людини (Принципи та Рекомендації, розроблені Верховним Комісаром з прав людини), приділяти особливу увагу боротьбі із торгівлею людьми, висуваючи на перше місце пріоритети інтересів дітей [11, с.355].

Причому європейська політика проти торгівлі людьми повинна бути спрямована проти вже «існуючої» торгівлі людьми, включаючи як країни джерела, країни транзиту, так і країни призначення. Брюссельська декларація спрямована на подальший розвиток європейського та міжнародного співробітництва, а також на здійснення конкретних заходів, стандартів, найкращих практик роботи і механізмів для попередження та боротьби із торгівлею людьми. Конференція водночас закликала до вжиття конкретних заходів та інтенсифікації у сфері попередження торгівлі людьми, захисту та допомоги жертвам, співробітництва поліцейських та судових органів, зокрема з метою досягнення швидкого та стійкого скорочення торгівлі людьми.

Щодо конкретних заходів світового співтовариства з попередження і боротьби з торгівлею жінками, то з цього приводу слід звернути увагу на Глобальну програму боротьби з незаконною міграцією і торгівлею людьми, започатковану Центром запобігання міжнародній злочинності та Міжнародним Дослідницьким Центром ООН [11, с.357].

Програма визначила, що контрабанда людьми руйнує встановлену політику імміграції країн-адресатів та зловживає правами людини, а експлуатаційний характер поводження із жертвами торгівлі часто створює нові форми рабства. Програма передбачає низку проєктів, орієнтованих на кращі методи розв'язання проблеми, оптимізацію одержаного досвіду з

метою протидіяти угрупованням, що займаються контрабандою і незаконною торгівлею, поліпшення захисту свідків, жертв, допомоги потерпілим (розрахунковий бюджет Програми становить 6,5 млн долларів).

Програма передбачає підготовку, реалізацію та оцінку деяких проєктів на експериментальній основі, що включають різні підходи і ефективні заходи правосуддя для боротьби з локальними і міжнародними організованими злочинними угрупованнями. Вона передбачає вироблення міжнародної стратегії, розподіл відповідальності і спільні дії урядів, суб'єктів ООН, міжнародних і неурядових організацій.

Вкрай важливим видається приєднання України до відповідних конвенцій та угод, включаючи впровадження норм та механізмів попередження і боротьби із торгівлею людьми в національне законодавство.

Відповідно до указів, розпоряджень та доручень Президента України, постанов, розпоряджень та доручень Кабінету Міністрів України щодо забезпечення курсу держави на інтеграцію до ЄС, міжнародних зобов'язань України на європейському векторі, виконання рекомендацій парламентських слухань, домовленостей засідання «Трійка ЄС – Україна», інших досягнень у співробітництві з ЄС у сфері компетенції органів внутрішніх справ вироблено розпорядження Міністерством внутрішніх справ «Про забезпечення МВС України заходів по європейській інтеграції та співробітництву з ЄС» від 30 грудня 2002 р. №618. Цим розпорядженням затверджено Перспективний план дій Міністерства внутрішніх справ України у сфері європейської інтеграції та співробітництва з ЄС, в якому передбачається співробітництво МВС України з ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ. Зокрема, даний напрямок взаємодії МВС України з ЄС включає в себе: співробітництво у цивільних та кримінальних справах; поліцейське співробітництво; боротьба з расизмом та ксенофобією; боротьба з наркотиками та торгівлею зброєю; боротьба з організованою злочинністю; боротьба з тероризмом; боротьба зі злочинами проти дітей та торгівлею людьми [12].

Членство в ЄС зобов'язує країни-члени здійснювати погоджену політику у сфері юстиції та внутрішніх справ. На практиці це означає наступне: договори з третіми країнами мають бути погоджені в усіх країнах-членах, існують спільні стандарти у здійсненні поліцейської діяльності; для планування спільних операцій та здійснення обміну оперативною інформацією створений вищезазначений Європол.

За питання поліцейського співробітництва в ЄС відповідає Генеральний директорат юстиції та внутрішніх справ (ЖНА). Усі питання співробітництва з Україною визначаються Генеральним директоратом зовнішніх зв'язків (RELEX). Таким чином, країни-члени ЄС, а також кандидати до вступу в ЄС є обмеженими у здійсненні співробітництва з МВС України в рамках політичних зобов'язань.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, необхідно зазначити, що в Україні існує відповідна нормативно-правова база, яка відповідає стратегічним напрямкам інтеграції України до Європейського Союзу у сфері правоохоронної діяльності, створений організаційний механізм здійснення запланованих заходів по взаємодії України з ЄС. Єдиним побажанням для нашої

країни у сфері зовнішньої політики з ЄС є прискорення інтеграційних процесів з метою вступу до міжнародної спільноти та участі в ньому як повноправний член Європейського Співтовариства.

Список літератури: 1. Угода про партнерство і співробітництво (УПС) між Україною та ЄС та інтеграція України до Європи все ще викликають запитання // Інформаційний бюлетень Українсько-Європейського консультативного центру з питань законодавства (UEPLAC). № 4, 2000. 2. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу, затверджена Указом Президента України № 615/98 від 11.06.98 р. зі змінами № 587/2000 від 12.04.2000р. // Політика і час. 2000, № 3–4. 3. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України // Розвиток та розширення ЄС під час головування Франції. Перспективи для України. Матеріали зустрічі експертів. К., 2000. 4. Лукас Р. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС та економічна реформа // Український правовий часопис. Випуск № 2(7), 2003. Березень 2003. 5. Опришко В.Ф. Міжнародне економічне співробітництво України: проблеми правового забезпечення // Законодавство України: проблеми вдосконалення. Зб. наук. праць. Вип. 7. К., 2001. 6. Європейський Союз в міжнародно-правових відносинах: Навчальний посібник / Під ред. О.Н.Ярмиша/ Тамм А.С., Ріяка В.О., Коломієць Ю.М. Х., 2003. 7. Верховна Рада України з питань Європейської Інтеграції: «Про взаємовідносини та співробітництво України з Європейським Союзом»: Парламентські слухання. / О.В. Кулаков, С.Г. Плотян та ін. К., 2003. 8. Jane's Intelligence Review, 2001, February. 9. Jane's Intelligence Review, 2001, March. 10. Jane's Intelligence Review, 2002, February. 11. Римаренко Ю. Попередження та боротьба із торгівлею жінками: нові ініціативи світового співтовариства // Вісник Академії правових наук України. 2003, № 2(33). № 3(34). 12. Перспективний план дій Міністерства внутрішніх справ України у сфері європейської інтеграції та співробітництва з ЄС, затверджений розпорядженням Міністерства внутрішніх справ України «Про забезпечення МВС України заходів по європейській інтеграції та співробітництву з ЄС» від 30 грудня 2002 року № 618.

Надійшла до редакції 23.02.04

Ф.А. Аметка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФОРМ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ

Відповідно до ст.2 Конституції Україна є унітарною державою, територія якої цілісна і неподільна, але протягом багатьох століть окремі її частини входили у склад різних держав. У межах сучасних кордонів України створювалися, розвивалися, розпадалися державні утворення, різноманітні за національним складом, що є своєрідністю цієї держави і наклало певний відбиток на державне будівництво. В сучасних умовах, коли Україна будує свою державність, здійснюється політична реформа, дуже актуальним є питання щодо вдосконалення форми державного устрою України, посиляючись на багатий історичний досвід української державності, а також на державне будівництво в зарубіжних країнах.

В світі нараховується близько 190 держав, 27 з них – федеративні, а велика частина – унітарні, причому деякі з них є складними, бо мають автономні утворення (Іспанія, Італія, Португалія). До цієї категорії унітарних держав належить і Україна. Проте чисельне співвідношення унітарних і